

Legac, Vladimir**KAKVE SU RAZLIKE U STRAHU OD ENGLESKOG JEZIKA U RAZREDNOJ SITUACIJI IZMEĐU ROMSKE I NEROMSKE DJECE U OSNOVNIM ŠKOLAMA U MEĐIMURJU?****Uvod**

U ovome radu donosimo prikaz jednog istraživanja s temom straha od engleskog jezika u razrednim situacijama. Rad uspoređuje opći uspjeh u školi, uspjeh u učenju engleskog jezika kao stranog, strah od jezika kao stranog između romskih i neromskih učenika u dijelu Hrvatske u kojem su Romi najveća manjinska skupina. Strani jezik je obavezan predmet u hrvatskim školama od prvog razreda. Većina učenika uče engleski kao prvi jezik. Ako ga se ne uči kao prvi, učenici ga najčešće počinju učiti u četvrtom razredu kao drugi strani jezik. Strah od jezika je jedan od najvažnijih afektivnih čimbenika koji najčešće ima negativan učinak na učenje stranog jezika. Autor ovog članka je inače iskusan istraživač u području jezičnog obrazovanja i studija manjina. Najprije se daju najvažniji podatci o romskoj nacionalnoj manjini u Hrvatskoj a potom isti za Međimursku županiju. Slijedi upoznavanje čitatelja s obilježjima straha od jezika kao afektivnog čimbenika i spoznajama o razlikama tog čimbenika između monolingvalnih i bilingvalnih učenika kao i specifičnostima romskih učenika u Međimurju s obzirom na njihov status vezan uz opoziciju jednojezičnost-dvojezičnost kao odrednice pojedinci. Glavni dio rada čini analiza nalaza istraživanja po varijablama i usporedba povezanosti straha od jezika u razrednoj situaciji i učinka u učenju engleskog kao stranog jezika u obje skupine.

Romska nacionalna manjina u Hrvatskoj

Prema rezultatima popisa stanovništva iz 2021.¹ godine u Hrvatskoj živi 17.980 pripadnika romske nacionalne skupine, odnosno 0,46% ukupnog stanovništva. Oni su treća najveća nacionalna manjinska skupina od 22 koje su priznate u zemlji. Zbog visokog nataliteta njihov udio stalno raste. 2011. bili su peta manjina. U međuvremenu su prestigli Talijane i Albance. Veće manjine u Hrvatskoj su Srbi (123.892 ili 3,2%), Bošnjaci (24.131 ili 0,62%, Albanci (13811 ili 0,36%) i Talijani (13.763 ili 0,36%). Udio Hrvata u nacionalnoj strukturi stanovništva iznosi 91,63%. Već spomenuti izvor Državnog zavoda za statistiku otkriva nam i podatke o rasprostranjenosti Roma i njihovoj vjeroispovijesti. Tako saznajemo da većina Roma živi u sjevernom dijelu zemlje (Međimurje, Podravina i Baranja) te da su pripadnici različitih vjerskih zajednica. Tri su veće vjerske skupine. Najveći broj Roma su rimokatolici – 10.093 ili 56%, potom slijede muslimani – njih 3287 (18%), dok treću glavnu skupinu čine 2496 pravoslavnih Roma, što predstavlja skoro 14% od ukupnog broja romske populacije u popisu iz 2021. godine. Među

¹ Državni zavod za statistiku. 2021. https://podaci.dzs.hr/media/td3jvrbu/popis_2021-stanovnistvo_po_gradovima_opcinama.xlsx [26/02/2025]

Romima u Hrvatskoj nalazimo i malo protestanata (51). Veći je udio Roma koji se izjašnjavaju kao pripadnici ostalih kršćanskih zajednica (811). Postoji i 245 ateista, 20 agnostika, ali i 90 pripadnih ostalih vjera, pokreta i svjetonazora. Romi su etnička manjina koja je najmanje integrirana u moderno hrvatsko društvo od svih nacionalnih manjina. Dva su glavna razloga za to. Prvi se odnosi na izrazito visoku razinu predrasuda i stereotipa većinskog stanovništva. Posljedica toga je velika socijalna distanca,² te problem socijalne i prostorne segregacije romske zajednice.³ Drugi veliki problem je nedostatak kompetencija romske djece u vlastitom jeziku. To znači da romska djeca ne uče samo hrvatske lekseme, već pojmove iza tih leksema.⁴ Mnogi istraživači^{5,6,7} koji se bave problematikom Roma u Hrvatskoj slažu se da je obrazovanje najbolji način za integraciju romske zajednice u hrvatsko društvo. Autor ovog rada želi istaći kako se slaže sa Štambukovom⁸ koja ističe da su inzistiranje na obrazovanju i napredak na tom plan dugotrajn, skup i težak put, ali uistinu jedini koji će proizvesti rezultate u budućnosti ali i jedini racionalan u tom smislu. Napredak u učenju romskih učenika uvelike je određen specifičnostima i karakterom romske zajednice. Romske zajednice predstavljaju sredinu koja nedovoljno cijeni obrazovanje⁹.

Romska nacionalna manjina u Međimurskoj županiji

Od ukupno 20 županija u Hrvatskoj, Međimurka županija je najmanja. Granice joj čine rijeke Mura i Drava i prostire se na 729,5 četvornih kilometara. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku¹⁰ na tom teritoriju živjelo je 2021. 105.250 stanovnika, pa je prosječna gustoća 144,38. Glavni je grad županije Čakovec. Postoje još dva grada: Prelog i Mursko Središće. Ostatak županije čine 22 općine. Prema već spomenutom popisu Državnog zavoda za statistiku, Romi su sa svojih 6954 pripadnika činili 6,61 % ukupnog stanovništva te županije, dok je 2011. njihov udio bio 4,9% (ukupan broj Rom tada je bio 5107). Romi su najveća nacionalna manjina u Međimurju. Najveća koncentracija romskog stanovništva u prostoru Republike Hrvatske jest upravo u Međimurskoj županiji. Romi i u Međimurju žive u svojim romskim naseljima koja su segregirana od ostalog

² Neven HRVATIĆ: *Romi u interkulturalnom okruženju*. Društvena istraživanja, 1996/5–6. 913–933.

³ Boris BANOVAC–Željko BONETA Željko: *Etnička distanca i socijalna (dez)integracija lokalnih zajednica*. Revija za sociologiju, 2006/1-2. 21–46.

⁴ Jasna NOVAK MILIĆ: *Hrvatski i romski u prvim godinama školovanja, poučavanje hrvatskoga kao nematerinskoga jezika u predškoli i školi s posebnim osvrtnom na poučavanje govornika bakaškoga romskoga: priručnik s radnim listovima*. U: Lidija CVIKIĆ (ur.): *Drugi jezik hrvatski*, Profil, Zagreb, 2007. 92–98.

⁵ Neven HRVATIĆ: *Odgoj i izobrazba Roma u Hrvatskoj*. Društvena istraživanja, 2000/2–3. 267–290. <https://hrcak.srce.hr/20270>

⁶ Zoran ŠUČUR: *Romi kao marginalna skupina*. Društvena istraživanja, 2000/2–3. 211–227. <https://hrcak.srce.hr/20263>

⁷ Maja DRAGUN: *Podrijetlo, mitologija i vjerovanje Roma*. Društvena istraživanja, 2000/2–3. 317–333. <https://hrcak.srce.hr/20276>

⁸ Marija ŠTAMBUK, *Romi u društvenom prostoru Hrvatske*. Društvena istraživanja, 2000/2–3. 197–210. <https://hrcak.srce.hr/20261>

⁹ Goran LAPAT–Hrvoje ŠLEZAK: *Percepcija učenika Roma o važnosti obrazovanja. Metodički obzori*. 2011/6. 81–93.

¹⁰ Državni zavod za statistiku: Zagreb, 2021. https://podaci.dzs.hr/media/td3jvrbu/popis_2021-stanovnistvo_po_gradovima_opcinama.xlsx [05/02/2025]

pučanstva. Na teritoriju županije takvih je naselja 13. To su Piškorovec, Trnovec, Pribislavec, Podturen, Orehovica, Sitnice, Kršanec, Gornji Kuršanec, Donja Dubrava, Domašinec, Goričan, Hlapičina i Kotoriba. Republika Hrvatska ulaže velika sredstva i napore kako bi se Romi integrirali u suvremeno hrvatsko društvo. Međutim, u tim naporima, vrlo se malo uzima u obzir prostorni aspekt njihove odijeljenosti. Prema Šlezaku,¹¹ distribucija i koncentracija Roma u vrlo malim i ograničenim arealima istovremeno je i posljedica i uzrok njihove socijalne segregacije od ostatka hrvatskog društva. Šlezak razloge za konstantni porast broja Roma prema nekoliko zadnjih popisa stanovništva ne vidi samo u visokom natalitetu nego i u još dva razloga. Prema prvom od njih neki od Roma nisu uopće bili popisani na prošlim popisima. Dokaz da dio Roma uopće nije bio obuhvaćen jednim ranijim popisom vidi u podatku da u mjestu Donja Dubrava nije bio zabilježen niti jedan Rom, iako je u vrijeme dotičnog popisa u dotičnom mjestu postojalo romsko naselje s oko 70 stanovnika. Drugi mogući razlog Šlezak vidi u mogućnosti da se nitko u tom naselju nije izjasnio kao Rom. To je naselje kasnije nestalo. Bilo je smješteno u naplavnoj zoni rijeke Drave, pa su zbog toga lokalne vlasti potaknule preseljenje mještana u druga naselja, pa je većina Roma vjerojatno preselila u Podravinu. Isti autor navodi da su i u novoj sredini Romi ostali segregirani.

Romi u Međimurju pripadaju skupini *Roma Koritara* i govore *ljimba d bajaš* što je jedan od rumunjskih dijalekata romskog jezika.¹² Ime Koritari dobili su po osnovnom zanatu kojim su se bavili, a to je bila izrada predmeta od iz jednog komada drveta među kojima su najvažnija bila korita a ostali proizvodi su bili pribor za jelo i zdjele. Danas Romi u Međimurju za sebe rabe isključivo naziv Bajaši pa im je jezik glavno počelo njihova identiteta. I sami sebe identificiraju prema jeziku koji govore a ne više kao Koritari prema svom iskonskom zanatu. Osim u Međimurju Romi Bajaši još žive u Podravini i Baranji i sporadično u nekim drugim dijelovima Hrvatske. Vezano uz jezik Bajaša, valja istaći da prema nekim drugim autorima^{13,14} nije riječ o rumunjskom već o starorumunjskom dijalektu koji su Romi preuzeli tijekom njihova boravka na tlu današnje Rumunjske. Ova ista romska skupina živi i u Mađarskoj i pretpostavlja se da su od tamo došli na područje današnjeg Međimurja.

Učenje stranih jezika, dvojezičnost i specifičnost međimurskih Roma

Od sredine prošlog stoljeća općenito je prihvaćeno da dijete može imati koristi od odrastanja uz dva jezika. Prekretnica u priznavanju te mogućnosti dogodila se pojavom studije Peala i Lamberta koja je pokazala da dvojezičnost može

¹¹ Hrvoja ŠLEZAK: *Prostorna segregacija romskog stanovništva u Međimurskoj županiji*. Hrvatski geografski glasnik, 2009/2. 65–81.

¹² Neven HRVATİĆ: *Tko su Romi u Hrvatskoj, Romani akharipe – Glas Roma*, Virovitica 1995/4. 6–7.

¹³ István KEMÉNY: *The Structure of Hungarian Roma Groups in Light of Linguistic Changes*. Regio, 1999/1. 3–14.

¹⁴ RÁTKAI A.– SÜMEGHY Z.: *Conditions of Ethnic Minorities in the South Plain Region*. Acta Climatologica et Chorologica Universitatis Szegediensis, 2001/34–35. 93–107.

rezultirati višom verbalnom i neverbalnom inteligencijom.¹⁵ Prema Hamersu i Blancu¹⁶ dvojezična djeca pokazuju naprednu metalingvističku svijest u kontroli jezične obrade. Kognitivni učinci dvojezičnosti pojavljuju se rano u procesu dvojezičnosti i ne zahtijevaju visoku razinu dvojezičnog znanja ili uravnoteženu kompetenciju. Bialystok¹⁷ napominje da su dvojezična djeca u ranijoj fazi svjesna proizvoljnosti jezičnog znaka te da mogu intenzivnije usmjeriti svoju pozornost na određeni, važniji segment informacije kako bi lakše isključili suvišne informacije. To omogućuje radnoj memoriji da obradi više informacija. Jessner^{18,19} je istaknula da je ova metalingvistička svijest ključni element koji dvojezičnim učenicima omogućuje lakše učenje novog stranog jezika od njihovih jednojezičnih kolega. Ipak, treba napomenuti da neki autori^{20,21} upozoravaju da nepravilan i neprimjeren tretman djece u njihovom odrastanju uz dva jezika tijekom odgojno-obrazovnog razvoja ponekad može imati čak i negativne učinke. Ova dva autora upozoravaju da pogrešan odgojno-obrazovni razvoj može završiti potencijalnom polujezičnošću djece. Legac, Kiš-Novak i Lapat²² ukazali su na naznake te pojave upravo u romske djece u Međimurju. Ta djeca odrastaju u svojim romskim naseljima kao monolingvalna bajaška djeca i postaju dvojezičnima i višejezičnima dolaskom u prvi razred osnovne škole. Tada dolaze u dodir čak s dva nova jezika: hrvatskim jezikom u dva pojavna oblika: međimurskom kajkavskom dijalektu kojeg u svakodnevnoj uporabi rabe ostala neromska djeca u istim školama i standardnim hrvatskim jezikom kao službenim jezikom u Republici Hrvatskoj, te s engleskim ili njemačkim jezikom kojeg se u prvom razredu započinje učiti kao obavezan školski predmet. Nalaz istraživanja u spomenutom radu ove trojice autora pokazao je da romska djeca zaostaju u poznavanju prirodnoznastvenih pojmova i u hrvatskom i engleskom jeziku za razliku od ostale dvojezične djece (Talijana ili Čeha) koji su pokazali veći uspjeh u učenju engleskog kao stranog jezika što je pripisivano već ranije spominjanim prednostima te djece kao dvojezične.²³

¹⁵ Elizabeth PEAL–Wallece LAMBERT: *Relation of Bilingualism to Intelligence*. Psychological Monograph: General and Applied, 1962/76. 1–23.

¹⁶ Josiane F. HAMERS–Michael H. A. BLANC: *Bilinguality and Bilingualism*. Cambridge University Press, Cambridge, 2000.

¹⁷ Ellen BIALYSTOK: *Bilingualism in development: Language, literacy and cognition*. Cambridge University Press, Cambridge, 2001.

¹⁸ Ulrike JESSNER: *Linguistic Awareness in Multilinguals*. Edinburgh University Press, Edinburgh, 2006.

¹⁹ Ulrike JESSNER: *A DST Model of Multilingualism and the Role of Metalinguistic Awareness*, *Modern Language Journal*, 2008/92. 270–283.

²⁰ Jim CUMMINS: *Linguistic Interdependence and the Educational Development of Bilingual Children*, *Review of Educational Research*, Pennsylvania State University, 1979/49. 221–51.

²¹ Ludo T. VERHOEVEN: *Predicting Minority Children's Bilingual Proficiency*. *Child, Family, and Institutional Factors*, *Language Learning*, 1991/41. 205–233.

²² Vladimir LEGAC–Darinka KIŠ-NOVAK–Goran LAPAT: *Comparison of the Familiarity of Grade 4 Roma and Non-Roma School Children with Some Biological Terms in English as a Foreign Language*. *Különleges Bánásmód*, 2020/1. 47–60.

²³ Vladimir LEGAC: *Comparison of Listening Anxiety and Listening Comprehension between Monolingual and Bilingual Learners of English as a Foreign Language in Croatia*. U Barbara STEIN (ur.): *Wege zu anderen Sprachen und Kulturen*. Verlag Dr. Kovač, Hamburg, 2007. 159–178.

Važnost istraživanja straha od engleskog kao stranog jezika

Mogućnost važnosti uloge afektivnih čimbenika za uspješno učenje stranog jezika bila je dugo zanemarivana. Literatura o usvajanju drugog i stranog jezika dugo je vremena prepoznavala samo važnost kognitivnih čimbenika. Tek su se 1980-ih afektivni čimbenici počeli uključivati u istraživanja učenja stranog jezika. Aktivacija učenikovih afektivnih karakteristika u procesu učenja novog stranog jezika uz njegove kognitivne sposobnosti opće je prihvaćena od posljednje četvrtine 20. stoljeća.²⁴ Objašnjenje uloge afektivnih čimbenika došlo je s pojavom Gardnerovog²⁵ socioedukacijskog modela učenja stranih jezika. Redefinirani model²⁶ po prvi je put u povijesti spomenuo ulogu straha od stranog jezika uz ranije navedene ostale individualne razlike: inteligenciju, sposobnosti, strategije, stavove i motivaciju.

MacIntyre i Gardner u gore spomenutom radu nisu zaniimali da strah od stranog jezika dijeli neke slične karakteristike kao opća anksioznost, ali su naglasili njezinu značajku kao situacijsko-specifičnu vrstu anksioznosti. Definirali su ga kao „osjećaj napetosti i strepnje posebno povezan s kontekstom drugog jezika, uključujući govor, slušanje i učenje”.²⁷ Od sredine 1980-ih strah od stranog jezika smatra se konstruktom.²⁸ Njihova su istraživanja provedena u situacijama u razredu gdje se uči strani jezik. Prema njima, strah od jezika ima negativan učinak na jezičnu izvedbu učenika jer povećava negativan utjecaj na tri vrste izvedbe: strah od komunikacije, strah od ispitivanja ispitu i strah od negativne evaluacije. Horwitz i suradnici²⁹ kao pioniri u istraživanju straha od jezika ukazali su na činjenicu da je ova vrsta straha od jezika specifična za određenu situaciju i da nije jednostavna kombinacija triju strahova primijenjenih na učenje stranih jezika. Nekoliko godina kasnije, oni definirali su ga „kao poseban kompleks samopercepcija, uvjerenja, osjećaja i ponašanja povezanih s učenjem jezika u učionici koji proizlaze iz jedinstvenosti procesa učenja jezika.”³⁰

Manifestacije straha od stranog jezika mogu se vidjeti kroz četiri različite komponente straha od jezika: kognitivne, emocionalne, bihevioralne i fiziološke komponente. Kognitivne se prvenstveno odnose na samoprocjenu, emocionalna je povezana s osjećajem nelagode i napetosti, bihevioralne komponente uključuje nespretnost u govoru i gestama, a fiziološke uključuju različite simptome poput znojenja, lupanja srca, drhtavog glasa, drhtanja i vrpoljenja. Prema Zsuzsi Tóth,³¹

²⁴ Hans Heinrich STERN: *Fundamental Concepts of Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press, 1983.

²⁵ Rober, C. GARDNER: *Social Psychology and Second Language Learning: The Role of Attitudes and Motivation*. Edward Arnold Publishers, London, 1985.

²⁶ Robert, C. GARDNER–Peter D. MacINTYRE: *A Learner's Contribution to Second-language Learning Part II. Affective Variables*. *Language Teaching*, 1993/26. 1–11.

²⁷ Peter, D. MacINTYRE–Robert, C. GARDNER: *The Subtle Effects of Language Anxiety on Cognitive Processing in the Second Language*. *Language Learning*, 1994/2. 283–305, stranica 284.

²⁸ Elaine K. HORWITZ–Michael B. HORWITZ–Joann COPE: *Foreign Language Classroom Anxiety*. *Modern Language Journal*, 1986/2. 125–132.

²⁹ Michael B. HORWITZ–Eleaine K. HORWITZ–Joann COPE: *Foreign Language Classroom Anxiety*. U: Horwitz, Eleaine K. HORWITZ–Dolly YOUNG (ur.): *Language Anxiety. From Theory and Research to Classroom Implications*. Prentice Hall, 1991, Englewood Cliffs, NJ, 27–39.

³⁰ Isto, 31.

³¹ TÓTH Zsuzsa: *Foreign Language Anxiety and the Advanced Language Learner: A Study of Hungarian Students of English as a Foreign Language*. Cambridge Scholars Publishing, 2010.

što se učenici stranog jezika više brinu da će doživjeti te simptome u razrednoj situaciji, to je veća mogućnost da će identificirati te simptome sa svojim iskustvom u učionici.

Istraživači³² su otkrili negativan učinak straha od stranog jezika na uspjeh u svladavanju svih četiriju jezičnih vještina, tj. čitanja, slušanja, pisanja i govora, no govor u učionici smatra se izuzetno pogodnim za pojavu straha od stranog jezika u usporedbi s ostale tri jezične vještine. Woodrow³³ je bila prva znanstvenica koja je prepoznala potrebu za analizom straha od stranog jezika u situacijama izvan učionice, a Legac³⁴ je razvio instrument, odnosno skalu za mjerenje straha od stranog jezika u situacijama izvan učionice za engleski kao strani jezik.

Sve do početka 21. stoljeća općenito se pretpostavljalo da će se razina straha od stranog jezika smanjiti s višim razinama poznavanja stranog jezika. Međutim, rezultati nekoliko kasnijih studija pokazali su da učenici s visokim uspjehom u engleskom jeziku imaju veća očekivanja i kritičniji su prema svom učinku, što je sve rezultiralo višim razinama straha od stranog jezika.^{35,36} Strah od jezika u Hrvatskoj prva je istraživala Jelena Mihaljević Djugunović s Katedre za metodiku Odsjeka za anglistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Cilj istraživanja

Glavni cilj ove studije bio je istražiti strah od jezika u engleskom kao stranom jeziku kod romskih i neromskih učenika 8. razreda osnovne škole i usporediti ga te vidjeti razlike u školskim ocjenama između ove dvije istraživane skupine.

Ispitane su sljedeće 4 polazne hipoteze:

- H1 – Učenici romske nacionalnosti imat će niži prosjek ocjena iz svih školskih predmeta od učenika neromske nacionalnosti
- H2 – Romski učenici imat će niže ocjene iz engleskog kao stranog jezika od neromskih učenika
- H3: Romski učenici imat će viši strah od engleskog kao stranog jezika od neromskih učenika
- H4: Postojat će negativan odnos između straha od stranog jezika i ocjena iz engleskog kao stranog jezika u obje grupe

Sve su polazne hipoteze utemeljene na rezultatima ranijih istraživanja s romskim i neromskim učenicima. U ranijim istraživačkim studijama³⁷ u kojima se uspoređivalo postignuće u učenju stranog jezika između romskih i neromskih učenika, romski su učenici imali niže ocjene i veći strah od stranog jezika, niži pojam o sebi

³² Tóth, 2010.

³³ Lindy WOODROW: *Anxiety and Speaking English as a Second Language*. Regional Language Centre (RELC) Journal, 2006/3. 308–328.

³⁴ Vladimir LEGAC: *Outside-Classroom Foreign Language Anxiety and Speaking Skill in Monolingual and Bilingual Learners of English as a Foreign Language*. U: Jürg STRÄSSLER (ur.): *Sprache(n) für Europa. Mehrsprachigkeit als Chance*. Berlin et al., Peter Lang, 2019. 55–66.

³⁵ Jelena MIHALJEVIĆ DJIGUNOVIĆ: *Beyond language anxiety*. Studia Romanica Et Anglica Zagabensis, 2004/49. 201–212.

³⁶ TÓTH, 2010.

³⁷ Vladimir LEGAC–Krunoslav MIKULAN–Dunja SIROČIĆ: *Strah od jezika i uspjeh u učenju stranih jezika u monolingvalne i bilingualne djece u Međimurju*. U: Irena Vodopija (ur.): *Dijete i jezik danas*. Dijete i višejezičnost, Osijek, 2006. 151–168.

u učenju stranog jezika³⁸ i slabije su poznavali biološke pojmove u engleskom kao stranome jeziku.³⁹

Uzorak

Naše istraživanje provedeno je na ukupnom uzorku od 54 učenika (N=54). Isti je bio broj djevojčica i dječaka, odnosno po 27 pripadnika oba spola. Ispitanici su bili podijeljeni u dvije skupine: romsku i neromsku. Romsku skupinu sačinjavale su 15 djevojčica i 14 dječaka, a neromska se sastojala od 12 dječaka i 13 djevojčica. U vrijeme ispitivanja djeca su kao učenici 8. razreda osnovne škole bila stara otprilike 14 godina. Dolazila su iz triju škola.

Postupak

U sve tri škole podatci su prikupljeni tijekom 1. polugodišta s učenicima čiji su roditelji pristali da njihova djeca mogu sudjelovati u istraživanju. Istraživač je upoznao roditelje i učenike s ciljem istraživanja i zamolio učenike za suradnju. Ispitanicima je zajamčena anonimnost.

Varijable, instrument i bodovanje

Ispitivane su tri varijable: prosječna ocjena iz svih predmeta na kraju sedmog razreda, završna ocjena iz engleskog kao stranog jezika na kraju sedmog razreda i strah od stranog jezika u razrednoj situaciji. Kao instrument za mjerenje najvažnije varijable u ovome istraživanju rabljen je instrument u Hrvatskoj poznat kao Skala za mjerenje straha od stranoga jezika u razrednoj situaciji. Originalni naziv skale je Foreign Language Classroom Anxiety Scale⁴⁰ (Horwitz 1983). Riječ je o strukturiranom uputniku koji se sastoji od 33 stavki na koje se odgovara Likertovom skalom od pet stupnjeva. Prema autorima skale postoje tri raspona intenziteta:

1. nizak: 33 – 75
2. srednji: 76 – 119
3. visok: 120 – 165

Analiza i rasprava nalaza istraživanja

Dajemo kvantitativnu analizu nalaza istraživanja po varijablama: ukupan uspjeh (prosječna ocjena za opći uspjeh iz svih školskih predmeta na kraju 7. razreda), ocjena iz engleskog kao stranog jezika na kraju 7. razreda i strah od engleskog kao stranog jezika i rezultate za povezanost varijabli uspjeha iz engleskog i straha od engleskog kao stranog jezika.

³⁸ Vladimir LEGAC–Blaženka FILIPAN–ŽIGNIĆ: *Pojam o sebi u učenju stranoga jezika u monolingvalnih i bilingvalnih učenika*. Učitelj, 2004/4. 185–201.

³⁹ Vladimir LEGAC–Darinka KIŠ–NOVAK–Goran LAPAT: *Comparison of the Familiarity of Grade 4 Roma and Non-Roma School Children with Some Biological Terms in English as a Foreign Language*. Különleges Bánásmód, 2020/1. 47–60.

⁴⁰ HORWITZ–HORWITZ-COPE, 1986.

Ukupan uspjeh u školi

Iz *Tablice 1* razvidno je da su neromska djeca postigla bolji opći uspjeh na kraju prethodno završene školske godine, odnosno na kraju 7. razreda osnovne škole. Najvažniji pokazatelj boljeg uspjeha neromske djece vidljiv je iz vrijednosti aritmetičke sredine. U Roma ona iznosi 3,41 uz vrijednost standardne devijacije 0,69. Prema tome Romi su postigli uspjeh ocjene dobar. U neromske djece prosječna ocjena iz svih školskih predmeta jest za jednu ocjenu viša i iznosi 4,44 uz standardnu devijaciju od 0,77 i s tom vrijednošću ova ispitivana grupa učenika je postigla vrlo dobar uspjeh. U neromskoj skupini ne postoji niti jedan učenik s dovoljnim općim uspjehom. U njih je zabilježen dobar kao najniži uspjeh. Centralna vrijednost 2 odaje da je u romske djece najviše učenika s dovoljnim uspjehom a u neromske s odličnim.

	Romi	Neromi
Aritmetička sredina	3,41	4,44
St. devijacija	0,69	0,77
Cent. vrijed.	2	5
Dom. vrijed.	5	5
Najm. vrijed.	2	3
Najv. vrijed.	5	5

Mjere centralne tendencije i varijabilnosti – prosječna ocjena za opći uspjeh za sve školske predmete na kraju 7. razreda (N - 54) (Tablica 1)

Statističku značajnost razlike između dviju aritmetičkih sredina dokazali smo *t*-testom ($t = 5,2$, $p < 0,01$) čiji je sažetak prikazan u dolje prikazanoj *Tablici 2*. Iz analiziranih podataka prikazanih u *Tablicama 1 i 2* možemo zaključiti da je potvrđena prva polazna hipoteza H_1 , odnosno da učenici romske nacionalnosti imaju niži prosjek ocjena iz svih školskih predmeta.

	N	Aritmetička sredina	St. dev.	<i>t</i>	<i>p</i>
Romi	20	3,41	0,69	5,2	0,001
Neromi	25	4,44	0,77		

t-test za prosječnu ocjenu iz općeg uspjeha – svi školski predmeti)) (Tablica 2)

Uspjeh u engleskom kao stranom jeziku

Tablica 3 pokazuje kako su neromski učenici zabilježili bolji uspjeh i u svladavanju engleskog kao stranog jezika koji je mjeren zaključnom ocjenom iz engleskog na kraju završenog sedmog razreda osnovne škole. U Roma prosječna je vrijednost ocjene iz dotičnog školskog predmeta iznosila 3,14 uz standardnu devijaciju 1,03, a u međimurske neromske djece istog uzrasta ona je iznosila skoro jednu ocjenu više, odnosno 4,04 uz vrijednost standardne devijacije 1,14. Prvi su ispitanici zabilježili tako prosječnu ocjenu dobar a ispitanici iz paralelne skupine prosječnu ocjenu vrlo dobar. Zanimljiv je podatak o dominantnoj vrijednosti iz kojeg je razvidno da je u Roma najčešća ocjena dovoljan, dok su ostala međimurska djeca najčešće zabilježila ocjenu vrlo dobar. Pozitivno je što i u romskoj skupini imamo učenike s najvišom ocjenom odličan.

	Romi	Neromi
Aritmetička sredina	3,14	4,04
St. devijacija	1,03	1,14
Cent. vrijed.	3	5
Dom. vrijed.	2	4
Najm. vrijed.	2	2
Najv. vrijed.	5	5

Mjere centralne tendencije i varijabilnosti – ocjena iz engleskog na kraju 7. razreda (N = 54)
(Tablica 3)

Tablica 4 prikazuje sažetak analize *t*-postupka iz kojeg je razvidno da je razlika između dviju ispitivanih skupina statistički značajna ($t=3,07$, $p<0,01$). Možemo zaključiti da je nalazom rezultata našeg istraživanja i u ovoj varijabli potvrđena naša polazna hipoteza H2, odnosno konstatiramo da su romski učenici zabilježili niže ocjene iz engleskog kao stranog jezika od neromskih učenika.

	N	Arit. sredina	St. dev.	<i>t</i>	<i>p</i>
Romi	29	3,14	1,03	3,07	0,01
Neromi	25	4,04	1,14		

t-test (ocjene iz engleskog na kraju 7. razreda) (Tablica 4)

Strah od engleskog kao stranog jezika

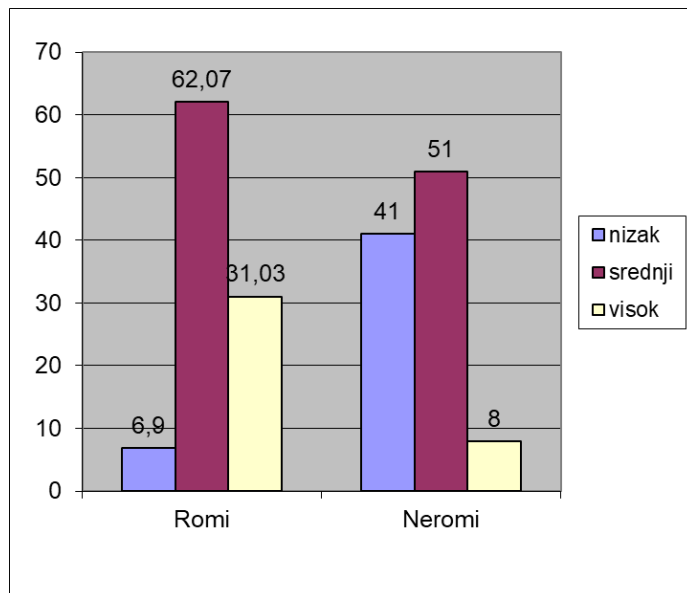
Najvažnija varijabla u ovoj istraživačkoj studiji je strah od engleskog kao stranog jezika. Svi podatci u dolje prikazanoj Tablici 5 pokazuju da romski učenici osjećaju viši strah od engleskog kao stranog jezika. U romskih učenika aritmetička sredina je 102,52 uz standardnu devijaciju od 18,32, a u neromskih 82,12 uz standardnu devijaciju 19,09. Iako su te obje vrijednosti unutar srednjeg intenziteta, razlika je velika. Dokaz tome je centralna vrijednost koja je 120 i tako odaje da većina romske djece osjeća visok strah od engleskog jezika, za razliku od neromske, gdje je granica između gornje i donje polovice rezultata na 80, što se primiče donjoj granici straha srednjeg intenziteta. U neromskih učenika bilježimo i mnogo nižu minimalnu vrijednost (57), u Roma je ona 70, u Roma bilježimo višu maksimalnu vrijednost (134) dok je ona u kontrolnoj grupi na 120.

	Romski učenici	Neromski hrvatski učenici
Arit. sredina	102,52	82,12
St. devijacija	18,32	19,09
Dom. vrijed.	105	--
Cent. vrijed.	120	80
Minim. vrijed.	70	57
Maks. vrijed.	134	120
Raspon	64	63

Mjere centralne tendencije i varijabilnosti – Strah od stranoga jezika u engleskom kao stranom jeziku (N = 54) (Tablica 5)

Da neromska djeca osjećaju niži strah od stranog jezika najlakše je uočiti iz postotaka zastupljenosti triju različitih intenziteta straha od jezika (niskog, srednjeg i visokog) koji su prikazani u dolje priloženom Grafikonu 1. Nepoželjan visoki strah od engleskog kao stranog jezika zabilježen je u svega 8% neromskih učenika, a u romskih 31%.

Poželjan nizak intenzitet zabilježen je u puno većem postotku neromske djece (41%), a u svega 6,9% romske djece. Razlika je i u zastupljenosti straha srednjeg intenziteta u korist neromske djece (51%), a u Roma 62,07.

Zastupljenost niskog, srednjeg i visokog intenziteta straha od engleskog jezika kao stranog u romskih i neromskih učenika (Grafikon 1)

Tablica 6 pokazuje da je razlika između dviju aritmetičkih sredina statistički značajna ($t=4,02$, $p<0,01$) i u ovoj varijabli. Time je potvrđena i treća polazna hipoteza H3, odnosno romski učenici osjećaju viši strah od engleskog kao stranog jezika od neromskih učenika.

	N	Arit. sredina	St. dev.	t	p
Romi	29	102,52	18,32	4,02	0,01
Neromi	25	82,12	19,09		

Razlika između aritmetičkih sredina za strah od engleskog kao stranog jezika u romske i neromske djece (Tablica 6)

Povezanost između varijabli: uspjeh u engleskom kao stranom jeziku u vidu ocjene i visine straha od engleskog kao stranog jezika.

Kako bismo vidjeli kolika je povezanost između straha od jezika u engleskom kao stranom jeziku i uspjeha u svladavanju engleskog kao stranog jezika u vidu ocjene izračunali smo korelacije između tih dviju varijabli. Njih prikazujemo u Tablici 7. Iz vrijednosti koeficijenata korelacija vidimo da strah od engleskog kao stranog jezika ima gotovo istu negativnu povezanost s uspjehom u obje istraživane skupine. Njegov učinak je izrazito negativan. U neromske djece je ta povezanost i nešto viša (-.957, za razliku od Roma gdje je taj isti koeficijent -.909.)

Zaključujemo da je potvrđena i naša četvrta polazna hipoteza, odnosno da postoji negativan odnos između straha od stranog jezika i ocjena iz engleskog kao stranog jezika u obje grupe.

	Ocjene u engleskom kao stranom jeziku	
	Romi	Neromi
Strah od engleskog kao stranog jezika	-.909*	-.957*
*p<0.01		

Korelacije između straha od engleskog kao stranog jezika i ocjene u engleskom kao stranom jeziku (Tablica 7)

Zaključak i implikacije za buduća istraživanja

Glavni cilj ove studije bio je istražiti strah od jezika u engleskom kao stranom jeziku kod romskih i neromskih učenika 8. razreda osnovne škole i usporediti ga te vidjeti razlike u školskim ocjenama između ove dvije istraživane skupine. Na kraju ovog istraživanja potrebno je zaključiti da su potvrđene sve četiri polazne hipoteze. Romski učenici imaju niže školske ocjene iz prosječnog ukupnog uspjeha i engleskog kao stranog jezika te osjećaju veći strah od engleskog kao stranog jezika. Potvrđena je i negativna povezanost između straha od engleskog kao stranog jezika i ocjene iz tog školskog predmeta. Nalaz nam sugerira da učitelji trebaju nastojati otkriti pojavu straha od engleskog jezika u razrednoj situaciji kod svojih učenika i trebaju raditi na njegovom smanjenju. Učitelji koji rade s romskom populacijom trebaju biti svjesni da je strah od engleskog jezika još jedan dodatni negativni čimbenik. Podatak o tome da u obje skupine imamo znatan broj učenika s odličnim uspjehom iz engleskog dokaz nam je da je visok uspjeh moguć. To nam treba biti i poticaj za daljnje povećanje naših očekivanja. Istraživanja se trebaju nastaviti. Držimo da bismo trebali provesti slična istraživanja s romskim i neromskim učenicima u drugim afektivnim čimbenicima (strah od stranog jezika u izvanrazrednoj situaciji, intenzitet motivacije, spremnost na komunikaciju, sramežljivost, itd., ali i izmjeriti strah od stranog jezika u razrednoj situaciji u različitim fazama učenja i uporabe stranoga jezika (faza ulaza, faza obrade informacije i faza izlaza). Do tada svim učiteljima engleskog i njihovim učenicima jezika želimo puno uspjeha.

Literatura

- Boris BANOVAČ–Željko BONETA Željko: *Etnička distanca i socijalna (dez)integracija lokalnih zajednica*. Revija za sociologiju, 2006/1-2. 21–46.
- Ellen BIALYSTOK: *Bilingualism in development: Language, literacy and cognition*. Cambridge University Press, Cambridge, 2001.
- Jim CUMMINS: Linguistic Interdependence and the Educational Development of Bilingual Children, *Review of Educational Research*, Pennsylvania State University, 1979/49. 221–51.
- Maja DRAGUN: *Podrijetlo, mitologija i vjerovanje Roma*. Društvena istraživanja, 2000/2–3. 317–333. <https://hrcak.srce.hr/20276>
- Rober, C. GARDNER: *Social Psychology and Second Language Learning: The Role of Attitudes and Motivation*. Edward Arnold Publishers, London, 1985.
- Robert, C. GARDNER–Peter D. MacINTYRE: *A Learner's Contribution to Second-language Learning Part II. Affective Variables*. Language Teaching, 1993/26. 1–11.
- Josiane F. HAMERS–Michael H. A. BLANC: *Bilinguality and Bilingualism*. Cambridge Cambridge University Press, Cambridge, 2000.
- Elaine K. HORWITZ–Michael B. HORWITZ–Joann COPE: *Foreign Language Classroom Anxiety*. Modern Language Journal, 1986/2. 125–132.
- Michael B. HORWITZ–Eleaine K. HORWITZ–Joann COPE: *Foreign Language Classroom Anxiety*. U: Horwitz, Eleaine K. HORWITZ–Dolly YOUNG (ur.): *Language Anxiety. From Theory and Research to Classroom Implications*. Prentice Hall, 1991, Englewood Cliffs, NJ, 27–39.
- Neven HRVATIĆ: *Tko su Romi u Hrvatskoj, Romani akharipe – Glas Roma*, Virovitica 1995/4. 6–7.
- Neven HRVATIĆ: *Romi u interkulturalnom okruženju*. Društvena istraživanja, 1996/5–6. 913–933.
- Neven HRVATIĆ: *Odgoj i izobrazba Roma u Hrvatskoj*. Društvena istraživanja, 2000/2–3. 267–290. <https://hrcak.srce.hr/20270>
- Ulrike JESSNER: *Linguistic Awareness in Multilinguals*. Edinburgh University Press, Edinburgh, 2006.
- Ulrike JESSNER: *A DST Model of Multilingualism and the Role of Metalinguistic Awareness*, Modern Language Journal, 2008/92. 270–283.
DOI: 10.1111/j.1540-4781.2008.00718.x
- István KEMÉNY: *The Structure of Hungarian Roma Groups in Light of Linguistic Changes*. Regio, 1999/1. 3–14.
- Goran LAPAT–Hrvoje ŠLEZAK: *Percepcija učenika Roma o važnosti obrazovanja*. Metodčki obzori. 2011/6. 81–93.
DOI: 10.32728/mo.06.1.2011.07
- Vladimir LEGAC: *Comparison of Listening Anxiety and Listening Comprehension between Monolingual and Bilingual Learners of English as a Foreign Language in Croatia*. U Barbara STEIN (ur.): *Wege zu anderen Sprachen und Kulturen*. Verlag Dr. Kovač, Hamburg, 2007. 159–178.
- Vladimir LEGAC: *Outside-Classroom Foreign Language Anxiety and Speaking Skill in Monolingual and Bilingual Learners of English as a Foreign Language*. U: Jürg STRÄSSLER (ur.): *Sprache(n) für Europa. Mehrsprachigkeit als Chance*. Berlin et al., Peter Lang, 2019. 55–66.

- Vladimir LEGAC–Blaženka FILIPAN–ŽIGNIĆ: *Pojam o sebi u učenju stranoga jezika u mono-lingvalnih i bilingvalnih učenika*. Učitelj, 2004/4. 185–201.
- Vladimir LEGAC–Darinka KIŠ-NOVAK–Goran LAPAT: *Comparison of the Familiarity of Grade 4 Roma and Non-Roma School Children with Some Biological Terms in English as a Foreign Language*. Különleges Bánásmód, 2020/1. 47–60. DOI: 10.18458/KB.2020.1.47
- Vladimir LEGAC–Krunoslav MIKULAN–Dunja SIROČIĆ: *Strah od jezika i uspjeh u učenju stranih jezika u monolingvalne i bilingvalne djece u Međimurju*. U: Irena Vodopija (ur.): *Dijete i jezik danas*. Dijete i višejezičnost, Osijek, 2006. 151–168.
- Peter, D. MacINTYRE–Robert, C. GARDNER: *The Subtle Effects of Language Anxiety on Cognitive Processing in the Second Language*. Language Learning, 1994/2. 283–305. DOI: 10.1111/j.1467-1770.1994.tb01103.x
- Jelena MIHALJEVIĆ DJIGUNOVIĆ: *Beyond language anxiety*. Studia Romanica Et Anglica Zagrabienia, 2004/49. 201–212.
- Jasna NOVAK MILIĆ: *Hrvatski i romski u prvim godinama školovanja, poučavanje hrvatskoga kao nematerinskoga jezika u predškoli i školi s posebnim osvrtnom na poučavanje govornika bajaškoga romskoga : priručnik s radnim listovima*. U: Lidija CVIKIĆ (ur.): *Drugi jezik hrvatski*, Profil, Zagreb, 2007. 92–98.
- Elizabeth PEAL–Wallece LAMBERT: *Relation of Bilingualism to Intelligence*. Psychological Monograph: General and Applied, 1962/76. 1–23.
- RÁTKAI A.–SÜMEGHY Z.: *Conditions of Ethnic Minorities in the South Plain Region*. Acta Climatologica et Chorologica Universitatis Szegediensis, 2001/34–35. 93–107.
- Hans Heinrich STERN: *Fundamental Concepts of Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press, 1983
- Hrvoja ŠLEZAK: *Prostorna segregacija romskog stanovništva u Međimurskoj županiji*. Hrvatski geografski glasnik, 2009/2. 65–81.
DOI: 10.21861/hgg.2009.71.02.04
- Marija ŠTAMBUK, *Romi u društvenom prostoru Hrvatske*. Društvena istraživanja, 2000/2–3. 197–210. <https://hrcak.srce.hr/20261>
- Zoran ŠUČUR: *Romi kao marginalna skupina*. Društvena istraživanja, 2000/2–3. 211–227. <https://hrcak.srce.hr/20263>
- TÓTH Zsuzsa: *Foreign Language Anxiety and the Advanced Language Learner: A Study of Hungarian Students of English as a Foreign Language*. Cambridge Scholars Publishing, 2010.
- Ludo T. VERHOEVEN: *Predicting Minority Children's Bilingual Proficiency*. Child, Family, and Institutional Factors, Language Learning, 1991/41. 205–233. DOI: 10.1111/j.1467-1770.1991.tb00684.x
- Lindy WOODROW: *Anxiety and Speaking English as a Second Language*. Regional Language Centre (RELC) Journal, 2006/3. 308–328.
DOI: 10.1177/0033688206071315

Dokumenti

Državni zavod za statistiku. 2021.

https://podaci.dzs.hr/media/td3jvrbu/popis_2021-stanovnistvo_po_gradovima_opcinama.xlsx

Abstract

WHAT ARE THE DIFFERENCES IN LANGUAGE ANXIETY DURING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE CLASS IN CLASSROOM SITUATIONS BETWEEN ROMA AND NON-ROMA PRIMARY SCHOOL STUDENTS IN MEDIMURJE?

The paper presents the results of a study with Roma and non-Roma primary school children in Međimurje County (Republic of Croatia) in the final grade. In Croatia, English as a foreign language is a compulsory school subject. Međimurje County is the county with the highest proportion of Roma in the total population of Croatia. The study findings showed that Roma students have lower average grades and lower grades in English as a foreign language than non-Roma students. Roma children are more susceptible than non-Roma to higher intensities of foreign language anxiety in classroom situations measured by the FLACS (Horwitz et al, 1986). In both groups, anxiety during English as a foreign language class negatively correlates with achievement in English as a final school grade. Suggestions for improving achievement for both tested groups are also provided, as well as implications for further research

Keywords: anxiety in English as a foreign language in classroom situations, Roma in Međimurje and in Croatia, horizontal bilingualism, achievement in English as a foreign language i primary school